

POSEBNI PRILOG IN MEMORIAM BOŽI MARENDIĆU

IN MEMORIAM BOŽI MARENDIĆU

U Zagrebu je 29.6. iznenada preminuo poznati i uvaženi ekonomist Božo Marendić. Ovo su dijelovi oproštajnog govora održanog na pogrebu i na komemoraciji u Ekonomskom institutu, Zagreb. Izrazivši sućut obitelji, govornici su zatim govorili o njegovom životu i radu.

Zvonimir Baletić

Nažalost, znamo da je život čovjeka konačan, da smrt ostavlja bol tugu i prazninu koje se ni sa čime ne mogu prevladati, da ima gubitaka koji se ni sa čime ne mogu ne mogu nadoknaditi. Može nas tješiti to da život nije uzaludan, da poslije čovjeka ostaju njegovo djelo, njegova mudrost i poruka živima, da nas vjera u život i dobra djela spajaju preko granica smrti. Životni stav Bože Marendića uvijek je bio da čovjek ima obveze koje treba ispunjavati mirno i dostojanstveno, bez obzira na teškoće i rizike, a to je posvjedočio i vlastitim životom.

Božo Marendić rodio se 28. svibnja 1939. u Obrovcu kod Sinja, u brojnoj seljačkoj obitelji. Nije imao ni tri godine kada je talijanski okupator na početku 1942. prognao obitelj iz rodnog sela, pa se ova kao prognanička obitelj naselila u Staro Topolje kod Slavnskoga Broda. No, nevolje su slijedile, oca Stjepana Nijemci su u ljeto 1943. strijeljali na kućnome pragu pred očima vlastite djece, a sva briga za preživljavanje pala je na majku Anu i brata Jakova. Po svršetku rata Božo završava kao odličan učenik osnovnu školu i gimnaziju u Slavnskome Brodu. Godine 1957. upisao se na Ekonomski fakultet u Zagrebu, gdje je 1961. diplomirao, a godinu prije dobio je Rektorovu nagradu kao najbolji student. Po odsluženju vojne obveze zaposlio se 1. listopada 1962. u Odboru za visoko školstvo pri Sekretarijatu za školstvo kao referent, a zatim kao savjetnik za financiranje školstva.

U rujnu 1963., želeći se baviti znanstvenim radom, prelazi u novoosnovani Institut ekonomskih nauka – Beograd, gdje upisuje međunarodni poslijediplomski studij iz ekonomske analize i planiranja, koji je pokrenuo prof. Branko Horvat. No, već godine 1964. dobiva stipendiju OECD i odlazi na poslijediplomski studij u Londonsku ekonomsku školu, tamo studira ekonomiku radne snage i raspodjele dohotka, pod vodstvom profesora Henryja Phelps Browna i postiže stupanj magistra znanosti 1966., radom o raspodjeli dohotka u industriji Jugoslavije. Njegov studij u Londonu značio je za njega mnogo više od običnog magistarskoga studija. Londonska je ekonomska škola bila tada jedno od najistaknutijih međunarodnih stjecišta visokih znanstvenih autoriteta iz društvenih znanosti, novih ideja i studenata iz svih dijelova svijeta. To je stvaralo atmosferu visoke intelektualne napetosti. Sam Phelps Brown, Božin mentor bio je poznat kao osnivač ekonomike rada i raspodjele dohotka u svijetu, a po svojoj širini duha, visokoj erudiciji i praktičnom angažmanu na pitanjima ekonomske i socijalne politike, idealni voditelj i predani učitelj. Studij kod Phelps Browna ostavio je na Božu trajan utjecaj, ne samo u analitičkoj vrsnoći, nego i u humanom pristupu socijalnim problemima. Po povratku u Beograd, angažirao se na više istraživačkih projekata iz područja zaposlenosti, cijena i planiranja, mirovinskog osiguranja, a i nastavom iz ekonomske analize.

Godine 1974. vraća se u Zagreb i zapošljava u Ekonomskom institutu u svojstvu znanstvenog suradnika na području društveno-ekonomskog razvitka i društveno-ekonomskog sistema, posebno za sistem i politiku cijena i sistem planiranja. Od posebnih projekata surađuje na projektu «Konceptija ekonomske razvojne orijentacije Hrvatske», «Razvojne mogućnosti SAP Kosova u razdoblju 1976.-1980.», «Projekcija razvitka društvene privrede SR Bosne i Hercegovine», «Strukturalna obilježja, dinamika rasta i akumulativnost privrede SR Hrvatske do godine 1985.», «Društveni plan dugoročnog razvoja grada Zagreba do 2000.», «Dugoročna koncepcija razvoja Slavonije i Baranje», «Utvrđivanje i politika privredno nedovoljno razvijenih područja SR Hrvatske», i više drugih. Pored istraživanja i koordinacije na projektima, Božo postaje i specijalni savjetnik direktora, a zatim 1977. i zamjenik direktora Ekonomskog instituta, Zagreb i tu dolaze do punog izražaja njegova velika organizacijska sposobnost i briga za ljude.

Najsloženiji i najposebniji istraživački projekt pokrenut u Hrvatskoj, kojim je koordinirao Božo Marendić na početku 1980.-tih godina, bile su «Znanstvene osnove dugoročnog razvoja SR Hrvatske do 2000. godine». U okviru toga projekta izrađeno je više od 20 opsežnih studija, a na osnovi njega svršetkom svibnja 1984. održano je veliko savjetovanje u Opatiji. Istodobno je Božo Marendić angažiran u radu na «Dugoročnom programu ekonomske stabilizacije», a isto tako stalno surađuje i na stalnom projektu Ekonomskog instituta «Aktualni problemi privrednih kretanja i ekonomske politike Jugoslavije». U to vrijeme preuzima dužnost generalnog direktora Zavoda za društveno planiranje Hrvatske, uspostavljajući tako čvršću suradnju između Zavoda i Instituta. Za suradnike i dalje je ostao – «naš Božo».

Kao generalni direktor Zavoda za društveno planiranje i istovremeno član Izvršnoga vijeća Sabora, Božo pokreće s Ekonomskim institutom novi projekt «Konceptija i mehanizmi politike strukturnog prilagođavanja», svojevrsan plan tranzicije društveno-gospodarskog sustava na tržišnu organizaciju. Stečene spoznaje iz prethodnih analiza upućivale su na potrebu radikalnije promjene sustava socijalističkog samoupravljanja prema novim trendovima ekonomskog razvitka u svijetu, prema podizanju efikasnosti, mobilnosti i konkurentnosti, ali uz izbjegavanje većih poremećaja i socijalnih sukoba i uz jačanje demokratskog karaktera društva. Bio je to pravi izazov primijenjene ekonomije, koji implicira i jasne i razrađene stručne odluke, kako smo se mogli uvjeriti na kasnijem tranzicijskom iskustvu. Takav je plan izrađen i upućen politici i javnosti i objavljen je u lipnju 1988. u «Delegatskom vjesniku», (službenom glasilu Sabora), kao zajednički rad Zavoda i Instituta. Božo je 1. travnja 1989. postavljen za Saveznog sekretara za razvoj, a to je bio ključni položaj u perspektivi očekivane tranzicije. No, snage kojima nije bilo stalo do mira i suradnje na demokratskim osnovama radile su drugačije planove za nasilno prekrajanje Jugoslavije, a srpske su vlasti, samovoljnim upadom u monetarni sustav Jugoslavije jasno pokazale koliko drže do demokracije i ravnopravnosti. Božo, kao ministar Savezne vlade zahtijevao je oštre mjere protiv onih koji provode protudržavnu aktivnost. Kada je shvatio da je rat neizbježan, stupio je u vezu s novom vlašću u Hrvatskoj i stavio joj se na raspolaganje, ostavši po dogovoru u Beogradu do rujna 1991.

Pošto se vratio u Zagreb, Božo postaje savjetnik Predsjednika Vlade, a na početku procesa sukcesije Jugoslavije, u jesen 1992., postavljen je za predstojnika Vladina ureda za sukcesiju. Sjećam se da sam mu tom prilikom rekao da je dobio doživotni posao, aludirajući na zamršenost, delikatnost i očekivanu dugotrajnost posla, ali nisam mislio da će se to, nažalost, doslovce obistiniti.

Dragomir Vojnić

Obično se kaže da čovjek ne bira roditelje i rođake, ali bira prijatelje. Božo Marendić bio je jedan iz veoma uske skupine mojih najboljih prijatelja koje sam ikada imao. Kažem bio je, jer se tako običava reći. Međutim u mojem srcu i duši Božo Marendić je bio i ostao moj veliki prijatelj i dragi čovjek.

I upravo zbog takvog stjecaja okolnosti veoma mi je teško govoriti o Boži Marendiću ne kao o čovjeku s kojim sam dugo godina surađivao i prijateljevao, nego govoriti in memoriam. Jedan od velikana Ekonomskog instituta Zagreb, Ivo Vinski, znao mi je nerijetko govoriti: “Znate, Božo Marendić je čovjek velikog formata”. A to je bila najveća ocjena koju je Ivo Vinski veoma, veoma rijetko nekome izgovorio.

A Božo Marendić je bio (a za mene i ostao) čovjek velikoga formata. Taj u svemu veliki format karakterizira cijeli njegov plodan dinamičan i veoma uspješan život i rad. Ta se svekolikost manifestirala u sferi znanstvenog rada, i to kako znanstveno-istraživačkog tako i znanstveno-nastavnoga rada. U znanosti su se kvalitete Bože Marendića posebno manifestirale na području organizacije i vođenja znanstvenog rada. Te sam njegove kvalitete imao prilike iz neposredne blizine pratiti i doživljavati u godinama kada je Božo Marendić djelovao kao zamjenik direktora Ekonomskog instituta, Zagreb. Mnoge ambicije koje sam ja osobno, kao direktor, i koje su i drugi znanstvenici Instituta željeli ostvarivati, ostale bi u nizu segmenata bez pokrića da nije bilo svestranog, posebno organizacijskog i menadžerskog angažiranja Bože Marendića. Ambicije Ekonomskog instituta Zagreb bile su u nizu godina usmjerene na što aktivniji utjecaj na reformska događanja na ovim našim prostorima.

Ostvarivanje takvih utjecaja nije bilo moguće samo u okviru Hrvatske ili u okvirima bivše države, nego i mnogo šire. Zato je Ekonomski institut, Zagreb ostvarivao snažan utjecaj i djelovanjem na razini bivše države i na međunarodnom znanstvenome planu. Božo Marendić bio je u kontinuitetu u samome središtu takve orijentacije Instituta. Nerijetko mi je govorio da smo provincija ako nismo prisutni i nemamo dobre veze i suradnju na međunarodnom znanstvenom planu. Srećom, zahvaljujući i velikoj znalačkoj angažiranosti Bože Marendića, Institut ne samo da nije bio provincija, nego je, naprotiv, bio jedna od najpriznatijih znanstvenih institucija reformske orijentacije. Snažne, djelotvorne i uspješne međunarodne znanstvene veze ostvarene s Bečkim institutom za komparativne međunarodne studije, i s Institutom za međunarodne ekonomske i političke studije Akademije znanosti Ruske Federacije, a isto tako i s Institutom za komparativne studije Državnog sveučilišta Floride najbolje ilustriraju dobru znanstvenu orijentaciju Instituta na koju je Božo Marendić niz godina utjecao. Inercija toga utjecaja se i danas manifestira. Sa Bečkim institutom kontakti su kontinuirani. U novije su vrijeme i iz spomenutih instituta iz Moskve i Floride došle inicijative za intenziviranje znanstvene suradnje. Sva znanstvena sposobnost i aktivnost Bože Marendića posebno je došla do izražaja tijekom osamdesetih godina. To je dinamično i turbulentno vrijeme velikih reformskih događanja i pripreme opće pluralizacije i demokratizacije, tj. pripreme tranzicije. Ekonomski institut, Zagreb i Božo Marendić u svemu su tome imali veoma aktivnu ulogu. Bez Bože Marendića kao svoga zamjenika, i znanstveno logističke podrške cijelog Instituta ne bi se ni osobno mogao u toj mjeri angažirati ni u Komisiji za Dugoročni program ekonomske stabilizacije na čelu koje je bio trio, u kojem sam, pored Sergeja Kraighera i Gire Gligorova i osobno sudjelovao, a ni kao predsjednik Saveznog ekonomskog savjeta.

U drugoj polovici 1980-tih, u završnici reforme i na početku tranzicije, Božo Marendić ispoljava ne samo svoje kvalitete ekonomista-znanstvenika nego i kvalitete društvenoga i političkoga radnika kao ministar u republičkoj Vladi na čelu

sa Antom Markovićem. Nešto kasnije postaje ministar za razvoj u Saveznoj vladi Ante Markovića. Božo Marendić, zahvaljujući političkome ugledu i vezama u Saveznoj vladi pruža velike i dragocjene usluge Vladi Republike Hrvatske. Sjećam se velike hvale koju je predsjednik Tuđman uputio Marendiću prilikom zajedničkoga povratka iz posjeta Vijeću Europe, a njegove su zasluge za formiranje ministarstva za razvoj, koje uključuje i statistiku i plan i društvene račune i ostvaruje cjeloviti ekonomski monitoring, općepoznate.

Poznate su i sve zasluge vezane uz rad na sukcesiji. Ono što je možda nešto manje poznato odnosi se na veliku aktivnost Bože Marendića na pripremi znanstvenih osnova privatizacije i koncepcije i strategije razvitka Hrvatske. Studija na temu koncepcije i strategije razvitka Hrvatske u redakciji Bože Marendića objavljena je u publikaciji Ekonomskog instituta, Zagreb »Privredna kretanja i ekonomska politika« broj 10. godina 1992. Bilo je to u vrijeme veoma dobre suradnje s Vladom premijera prvo Stjepana Mesića a poslije Josipa Manolića. Eksplozija balkanskoga nacionalizma onemogućila je pozitivne pomake koji su se na tim osnovama mogli ostvariti. Od svih tih znanstvenih i drugih napora samo je Slovenija nešto baštinila. Neka i našem dragom Boži i svima nama za utjehu ostane jedna prosudba koju sam spomenuo i na nedavnoj promociji knjige «Olujna vremena» Kire Gligorova u Domu hrvatskih novinara: «Hrvatska ekonomska znanost kao i druga reformska događanja na ovim prostorima dali su svoj znanstveni doprinos ubrzanju kraha boljševičke opcije pa i rušenju berlinskog zida». Ekonomski institut, Zagreb i naš dragi Božo Marendić imali su u svemu tome zapaženu ulogu.

Na kraju moram spomenuti još i to, ne kao manje važno nego naprotiv, da je Božo Marendić bio čovjek kojeg su svi tražili i cijenili, pa i voljeli. Pripadao je onoj veoma cijenjenoj kategoriji ljudi koji imaju prijatelje i protivnike, ali ne i neprijatelje. Za suradnju Bože Marendića svi su se borili. To je prvo započeo Branko Horvat, naš nesuđeni nobelovac i čovjek s posebnim nervom u traganju za mladim talentiranim znanstvenicima. Borbu za usluge Bože Marendića nastavio sam osobno, koncem šezdesetih i početkom sedamdesetih u nastojanju da dođe u Ekonomski institut, Zagreb. Borbu za suradnju sa Božom Marendićem nastavio je Ante Marković uključivši ga najprije u republičku, a potom u saveznu Vladu. Na početku osamostaljivanja Hrvatske borio sam se da se Božo Marendić vrati u Ekonomski institut, Zagreb. Tu sam bitku izgubio. Predsjednik Tuđman je ocijenio da su usluge Bože Marendića dragocjene na domaćem i na međunarodnom planu kao pomoć i podrška osamostaljivanju i međunarodnoj promociji Republike Hrvatske.

Sve u svemu, Božo Marendić je bio pravi čovjek, pravi prijatelj, pravi znanstvenik, pravi borac za pluralizaciju i demokratizaciju i pravi borac za Republiku Hrvatsku kao državu društvenog napretka i socijalne pravde, a to znači za Hrvatsku kao državu ljudskih prava i sloboda. U te svoje ideale vjerovao je snagom zanesenjačka i vjerom realnog, ali s pozitivnim nabojima idealista. Nije prihvaćao nekritičnu

primjenu ekonomskog neoliberalizma ocjenjujući da je ta doktrina nanijela velike štete nama ali ne samo nama.

Dragi moj Božo,

I premda ne nalazim prave riječi kojima bih izrazio sve ono što bih Ti u ovom momentu želio reći, ipak ti upućujem riječi zahvalnosti za sve ono što si učinio za vrijeme svoga dinamičnoga, plodnoga, sadržajnog, uspješnog, nerijetko i turbulentnoga življenja. A učinio si zaista mnogo i za našu ekonomsku znanost, i za naša reformnska i tranzicijska događanja, i za pluralizaciju i demokratizaciju ovih naših prostora i za osamostaljivanje Republike Hrvatske i za njezin razvitak kao države ljudskih prava i sloboda i još mnogo toga drugoga što će, u to duboko vjerujemo, sve više dolaziti do izražaja u razvoju “lijepa naše” u godinama koje dolaze.

Sandra Švaljek

Iako gospodin Marendić već godinama nije bio zaposlen u Institutu, ovdje je ostavio duboke tragove pa ga, ne samo njegovi neposredni suradnici, već i mi koji nikada nismo imali priliku s njim dijeliti dobro i zlo u ovom našem specifičnom poslu, pamtimo kao jednog od velikana u povijesti Instituta. Stoga nas je njegova iznenadna smrt osobito potresla.

Gospodin Božo Marendić pripadnik je generacije koja je imala težak životni put, proživjela nevolje II. svjetskog rata i poraća, ali se nije slomila nego je, u inat tome, pronašla snage, volje i entuzijazma da uči i bavi se znanošću, i da svoje znanje dade na raspolaganje društvu u cilju ostvarivanja napretka i blagostanja.

Hrabro, pošteno i dalekovidno, svoje je iskustvo ugradio i u temelje nove hrvatske države, i do svojih je posljednjih dana ostao samozatajan, ali velik i ustrajao je na pravome putu.

Iako poznat kao znalac, u Ekonomskom će institutu ostati zapamćen kao izuzetno dobar organizator i desna ruka tadašnjega ravnatelja, dr. Vojnića. Kako se sposobnost organiziranja kuće poput ove naše ne nalazi često, a dragocjena je i tako potrebna, priče o g. Marendiću gotovo su prerasle u legende.

Mi, ovdje živi i jaki, moramo zahvaliti kolegi Boži Marendiću što je gradio ovu instituciju i što nam je bio uzor. On je jedan od onih divova na čijim leđima mi danas stojimo. No, isto tako, njegovo nas djelo podsjeća i obvezuje da i mi, isto tako, moramo željeti izrasti u divove na čijim će plećima stajati naši nasljednici.

Ivan Teodorović

Dolaskom u Ekonomski institut, Zagreb naš je Božo donio osvježenje i znanstveno pojačanje za nas i to u svakom pogledu.

Vrhunski studiji koje je do tada završio svrstali su ga u rijetke ekonomisteznanstvenike sa suvremenim pogledima na ekonomsku znanost, koji su bili predstavnici usklađenih odnosa tržišne komponente sa širom društvenom.

Uskoro poslije dolaska u Institut on inicira istraživanja u domeni ekonomike radne snage u koju unosi tržišne elemente, a u kontekstu reformskih makroekonomskih pomaka koji su tada bili aktualni i objektivno jedino mogući. Organizacijski, u suradnji s direktorom Instituta dr. Dragomirom Vojnićem osuvremenjuje pristup na nizu sustavnih makroekonomskih istraživanja.

Znanstvenoistraživački rad Bože Marendića imao je oslonac u bogatom međunarodnom iskustvu koje je započeo od poslijediplomskog studija i koje razvija u kontekstu aktivnosti Instituta ekonomskih nauka u Beogradu. Sa gledišta aplikacije znanja treba istaknuti njegov doprinos u ekspertnoj misiji UN u Jordanu, jer je zahvaljujući toj misiji ta zemlja po prvi puta izradila svoj razvojni plan, slijedom kojeg je ostvarila prve temelje modernizacije, poglavito u početnim naporima svojeg industrijskog razvitka.

Temeljem svojih istraživačkih iskustava i organizacijskih sposobnosti pristupio je osuvremenjivanju je organizacijskog ustroja Instituta. Tu su naime postojala brojna tijela pa je uz napor da se kadrovski ojača, bilo potrebno osmisliti i koncepciju bolje koordinacije između pojedinih organa Instituta. Božo Marendić je u tom pogledu pružio maksimum. Uz jačanje odjelske organizacije težio je ostvarivanju horizontalne strukture s naglašenom komponentom fleksibilnosti. Pored osnivanja nekoliko ključnih komisija Instituta kao što je bila planska, financijska, kadrovska, osnažio je i projektnu organizaciju kao osnovni oblik operativnog djelovanja istraživača Instituta na brojnim projektima koji su svojom složenošću zahtijevali takav pristup, i to ne samo na razini Instituta već i šire. U potpunoj suradnji s direktorom i znanstvenim vijećem ta se koncepcija protezala na razvijenu međuinstitutsku i interdisciplinarnu suradnju.

Težeći da razvije fleksibilne strukture osmislio je osnivanje centara aktivnosti kao posebnih jedinica prodora aplikativnih istraživanja: Taj je pristup omogućio ostvarivanje povratnih veza i dodatnih spoznaja u području tekućih znanstvenih istraživanja Instituta. Centri su osmišljeni u funkciji vlastite ponude Instituta, ali i identificiranih potreba u njegovome okruženju. Kao takvi imali su za cilj jaču afirmaciju mlađih istraživača. Aktivnošću znatnog broja istih, kao i centara aktivnosti, stvorene su jezgre novih odjela ili pak osnove za restrukturiranje određenog broja postojećih.

Takve su duboke promjene bile moguće zahvaljujući osmišljenoj politici nagrađivanja koja je težila nagrađivanju prema radu i kvaliteti rada svih radnika Instituta, a taj je pristup značio uvođenje kontinuiranog praćenja rezultata i njihovu složenu valorizaciju. U tome dijelu aktivnosti Božo je bio stalno prisutan i spreman na sve sugestije koje su taj model unapređivale.

Božo Marendić, dobri duh Instituta uveo je i ustajao na politici otvorenih vrata koju je primjenjivao prvenstveno polazeći od sebe. Ona je ubrzo postala standardna praksa direktora i ostalih radnika na rukovodećim funkcijama u Institutu. Začudo, pokazalo se da je time Institut dobio puno na podizanju efikasnosti u radu na projektima i izvršavanju ostalih zadataka, a što je još važnije na jačanju unutarnje kohezije Instituta.

Naravno, to je zahtijevalo ogroman napor i Božo je tijekom svog djelovanja u Institutu bio stalno prisutan preko svih razumnih granica radnog vremena.

Za našega Božu Institut je bila ljubav, vokacija i način na koji se izgrađuje novo humanije društvo. Stoga ne začuđuje što je imao razumijevanja za svakog člana Instituta bez obzira na rang i dob. Bio je savjetnik, poticatelj a nadasve prijatelj s otvorenim, iskrenim i poštenim srcem za svakog.

Odlaskom Bože na mjesto direktora Republičkog zavoda za društveno planiranje zapala me je čast da od njega preuzmem funkciju zamjenika direktora. Dobio sam riješen sustav i ostvarenu koncepciju koju je trebalo na takav način održavati i slijedom novih potreba dalje unapređivati. Božo mi je u tom poslu bio ne samo uzor, već i stalni savjetnik.

Slijedom svega izrečenog, a moglo bi se još toliko toga iskazati, želim reći da mi je bila čast raditi sa Božom, biti njegovim slijednikom i nadasve prijateljem.

Stjepan Zdunić

**PRIGODNO SLOVO O ŽIVOTU I DJELU
BOŽE MARENDIĆA, DUGOGODIŠNJEG
SURADNIKA I ZAMJENIKA DIREKTORA
EKONOMSKOG INSTITUTA**

OBROVAC SINJSKI, godine 1939. rođen je Božo. U tijeku Drugoga svjetskoga rata, već u organizaciji buduće nove vlasti, koja vodi brigu o obiteljima svojih boraca, stiže sa svojim u Staro Topolje, kod Slav. Broda, da bi preživio teror i nestašice, koje su se nadvile nad rodni mu kraj. Tu kao dijete doživljava sa svojom braćom, sestrom i majkom tešku traumu, pogiba otac pred dječjim i materinim očima. Ta trauma pratila ga je cijeli život. Svojom upornošću i urođenom racionalnošću prevladavao ju je.

Brižna majka i starija braća uspjeli su mu osigurati završavanje brodske gimnazije, razred VIII.a. To je bio ‘vlakaški’ razred. Tada sam ga i upoznao. Mi stariji daci rado smo ga imali u svome društvu, a on je odrastao - nekako malo unaprijed, pa je i pripadao nama. Profesori su ga voljeli, volio ga je njegov razred. Ubrzo je bio poznat kao najbolji učenik svoje generacije. I to takav, kojemu je bilo dovoljno nazočiti nastavi, da bi bez dodatnog učenja najbolje znao materiju.

Upisuje i studira ekonomiju. Sada već uz društvenu potporu. Ne zbog privilegija, koje su mu po ocu pripadale, već zbog izuzetne nadarenosti. Studenti su ga prihvatili i zaduživali obvezama, za koje je bilo potrebno nešto korektnosti. U Bože je toga bilo u izobilju. Profesori su ga ponovo brzo uočili.

U to vrijeme razmišlja se o razvitku ekonomske znanosti i o njezinom korištenju u koncipiranju razvijanja zemlje. Osniva se Institut ekonomskih nauka u Beogradu, jača Ekonomski institut u Zagrebu, koji već ima pristojan ugled. Direktor novog Jugoslavenskog instituta postaje Branko Horvat. Prvi izabranik mu je

Božo Marendić. Horvat osniva Postdiplomsku školu, tamo priprema Božu za studij posebnog ekonomskoga područja na London School of Economics u Londonu. U Horvatovom institutu smo obnovili stara «vlakaška» prijateljstva. Mnoge sate smo proveli u zajedničkom učenju.

Božo pomaže prof. Johnstonu u predavanjima i u izvođenju nastave iz ekonometrije postdiplomcima Horvatove škole. Težak zadatak u uvjetima tadašnje razine pripremljenosti naših diplomanada. Božo pomaže prof. Johnstonu u elementima koji su profesoru pomogli da postdiplomci kurs završe čak veoma uspješno. Božo je razumio naše prilike, znao je štoje potrebno nadopuniti u pripremi za Johnstonovu ekonometriju da bi se postigao dobar rezultat. Divio sam se njegovoj strpljivosti i sposobnosti da pristupi studentu kolegi i da mu pomogne.

Tek sam poslije shvatio da je u poslu znao koristiti, potaknuti i uzdignuti dostojanstvo svakog pojedinca. Smatrao je da svaki čovjek ima dovoljan potencijal za savladavanje najkompliciranijih poslova, samo ako ima samopouzdanja i samopoštovanja.

Magistriranjem na LSE nastavlja istraživački rad na Jugoslavenskom institutu, a zatim u našem Ekonomskom institutu. Tih šezdesetih godina sa sobom donosi tada nove spoznaje o povezanosti rasta produktivnosti rada i relativnih cijena po sektorima privrede, a zatim povezanosti rasta zaposlenosti i stope inflacije – Phillipsovnu krivulju. On nam je objašnjavao povezanost stope rasta plaća i produktivnosti. Upravo na tim elementima tada smo razvili čitavu metodologiju projiciranja i planiranja razvoja, na globalnoj, jugoslavenskoj, republičkim i regionalnim razinama. I danas bi bile zanimljive tadašnje naše rasprave o autokorelaciji, Durbin-Watsonovom testu, što je Božo s velikim žarom objašnjavao. Sve smo to primijenili na kapitalno proizvodnom modelu projekcije, koje je Božo inicirao u Beogradu i ovdje u Zagrebu. On je među nama bio najbolji poznavatelj tadašnje razine primjene ekonometrije u projiciranju i simuliranju razvoja.

Mnogo se toga događalo u mojoj sobi na trećem katu, uz pomoć krede i male ploče na zidu koje smo imali u svojim sobama. Ta je ploča ujedno bila svojevrsan znak ozbiljnosti i istraživačke atmosfere u Institutu.

Vrijeme je to pretkompjutorsko i razdoblje početnih koraka kompjutorizacije. Ubrzo nakon toga dolazi sistematska kompjutorizacija Instituta, u kojoj Božo, tada već kao zamjenik direktora Vojnića, ima važnu ulogu.

Obitelj sa svojom Katom osniva odmah po diplomiranju u Zagrebu. Obitelj Ivasovih vrlo srdačno prihvaća zeta, što mu mnogo znači, kao mladiću odraslom bez oca. Nedostatak oca nadomjestili su majka i braća, koliko je to po prirodi stvari moguće. Ivasovi su se našli tu kao potpora na poseban način. U tom ambijentu Božo je emotivno sazrio i kompletirao sebe kao osobu. Unatoč tragediji koju je u djetinjstvu proživio, u njemu se razvila dobrotu, a ne mržnja ili želja za osvetom. Mene je to fasciniralo.

Ljudi i suradnici stječu povjerenje u njega, dodijeljuju mu delikatne zadatke, i u Beogradu i u Zagrebu, po dolasku u Ekonomski institut. Vremena su bila delikatna i komplicirana.

Sjetimo se godina 1971.-1976., vremena raščišćivanja. Vodstvo ovog Instituta, Lang i Vojnić, oslanjali su se i koristili Božinom emotivnom, društvenom, tada već i političkom zrelošću, ali i dobrotom. Nikada nisam primijetio u njemu političku ili bilo koju drugu pristranost.

Osamdesetih godina dolazi vrijeme reformi i vjere da se njima može spasiti stvar: država, ekonomija, socijalni mir i ravnoteža; da se može izbjeći najgore. Ante Marković pronalazi Božu koji postaje direktor Republičkoga zavoda za plan i član Vlade Republike Hrvatske. Božo vjeruje u razum, vjeruje u znanost i misli da ju je potrebno angažirati, koristiti se njome i iskoristiti je. Okuplja timove u ovome Institutu i oko njega. Nastaju reformske platforme. Dobiva i političku podršku.

Ta se djelatnost primjećuje i na razini Jugoslavije. Marković s Božom i s još nekolicinom iz Hrvatske i Slovenije odlazi u Beograd za saveznog premijera. Priprema osnove za reforme, posebno strukturne i monetarne. Božo brine o analitičkim podlogama.

Pripremaju se veliki poduhvati: socijalizam se napušta, a država reorganizira; demokracija i nacionalna prava ne bi smjela biti upitna; važno je da se ne ponove najružniji dijelovi naše povijesti.

No, stabilizacija cijena i tečaja, fiskalna reforma, privatizacija, za neke su bile preveliki izazov. Izazov do Gazimestana!

Ipak na kraju dolazi do ružnoga scenarija događanja. Božo nastoji djelovati po savjesti i načelima ljudskosti dokle god se to moglo.

Ubrzo se formira nova vlast u Hrvatskoj. Postavljalo se pitanje: Što ekonomija i ekonomska struka mogu učiniti, da se izbjegne ružan scenarij? Reforme!?

Brzo se pokazalo da ta državna zajednica ne može izdržati zahtjeve reformskog puta: međusobno optuživanje za nemogućnost isplate mirovina, nemogućnost financiranja javnih službi, zloupotrebe monetarnoga sistema dovode na kraju do nestanka državne zajednice Jugoslavije! U tome Hrvatska kao država i narod upada u ratne nevolje.

Božo nije imao dileme, kako se u tome postaviti. Postavio se na način kako su mu nalagala njegova načela ljudskosti i prirodnoga patriotizma, kako mu je nalagao urođeni osjećaj dužnosti i odgovornosti.

Pomaže novoj hrvatskoj vlasti u prevladavanju teškoća. Čovjek je koji pozna zemlje bivše Jugoslavije i koji je spreman pomoći u procesu prilagođivanja svih novonastalim okolnostima. Predsjednik Tuđman mu formira specijalni ured za te poslove. Europske institucije ga prihvaćaju. Prihvaćaju ga bivše republike - u početku neke, a poslije i sve ostale. Mnogo je pridonio rješavanju kompliciranih

problema u novonastalim odnosima. Svjedokom sam njegove, rekao bih, doktrine koju je iskazivao na ovaj način: moram pomoći ljudima koliko mogu i ma tko oni bili, ali realno i objektivno! Za takav jer rad tražio podršku, i uglavnom, srećom, dobivao ju je. Sve do granice da je produžio svoj radni vijek i da ga je naprasno završio.

Mnogo je patio zbog ljudi. Uvijek je htio pomoći i smišljao je čitave strategije da izvede naum o pomoći nekome, uključivo i svoje najbliže! Prihvaćao bi se i čitavih funkcija da bude u situaciji da može pomoći konkretnim ljudima. U doba rata to je bilo izrazito. Mnogi to nisu razumjeli. Nisu shvaćali njegove motive. Svjedokom sam njegovih patnji i nastojanja da pomogne bratu i ostalima u Goraždu. Nažalost, nije uspio do kraja. Upravo ta epizoda zaslužuje da bude spomenuta. Bilo ih je mnogo sličnih.

Zanimala ga je ljudska duša, volio je čitati lijepu književnost, uz pomoću koje je smatrao da može proniknuti u čovječju nutrinu. Sanjario je da će tome posvetiti mnogo više pozornosti kada bude u mirovini. Naši razgovori u posljednje vrijeme nisu mogli mimoći tu temu. Neki ljudi koji su ga dobro poznavali znali bi reći: Božo, naprosto, voli ljude kao takve! U ljudima je vidio dobro. Pojavljivanje zla u ljudima činilo ga je nesretnim. Najviše je zbog toga patio u godinama 1990./1992.

Božo je bio čovjek koji u sebi sadrži sve elemente ljudskosti, on je bio spektar osobina za koje čovjek ne zna da li se nadopunjuju, komplementiraju, potiru li se po potrebi, ili se sjedinjuju!

Rekao bih - Božo je bio spektar svih boja, kako to fizičari tumače, a u posljednje je vrijeme preuzela to i naša struka, posebno ekonometrija u terminu WHITE NOISE. Izvorno to znači bjelinu svjetlosti, dakle, bijeli spektar svjetla koji sadrži i nastaje iz čitavoga spektra boja. Božo je predstavljao bijelo nepomućeno svjetlo, koje je amalgamiralo sve ostale boje spektra, kako to nalaže zakon prirode!